

بررسی رابطه میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و میزان انسجام اجتماعی خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده

سیده سمانه رضائی^۱

ربابه پورجلی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۵/۳۱

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۶/۱۱/۹

چکیده

هدف از مطالعه حاضر، بررسی رابطه بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان انسجام اجتماعی خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده می‌باشد. جامعه آماری تحقیق را خانواده‌های شهر نقده به تعداد ۲۳۷۰۶ خانوار تشکیل می‌دهد که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۷۸ نفر به عنوان حجم نمونه و به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای (۳۷۸) انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری در تحقیق حاضر، پرسشنامه‌های محقق ساخته میزان انسجام خانواده و میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی بودند. اعتبار پرسشنامه‌های مورد نظر با استفاده از اعتبار صوری و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ مورد آزمون قرار گرفت و ضریب آن برای کل پرسشنامه ۰/۷۵ محاسبه گردید. بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌های تحقیق، بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های مجازی و میزان انسجام خانواده رابطه معنی‌دار و معکوس وجود داشت و در بررسی ابعاد انسجام خانواده، متغیرهای میزان مطلوبیت روابط زناشویی و روابط فرزندان و والدین با میزان استفاده از شبکه‌های مجازی رابطه معنی‌دار و معکوس، اما با متغیر میزان مطلوبیت مناسبات خانوادگی رابطه معنی‌داری به دست نیامد. همچنین بین نوع فعالیت در شبکه‌های مجازی و میزان انسجام خانواده‌ها تفاوت معنی‌دار نبود، اما میزان انسجام خانواده‌ها بر حسب تحصیلات متفاوت گزارش شد.

واژگان کلیدی: انسجام خانواده، شبکه‌های اجتماعی (مجازی)، روابط والدین و فرزندان.

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد گروه علوم اجتماعی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز- ایران.

E-mail: samaalp@yahoo.com

E-mail: pourjabali@gmail.com

۲. گروه علوم اجتماعی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان- ایران.

مقدمه

امروزه، یکی از مباحث مهم جامعه‌شناسی، توجه به دوام یا فروپاشی خانواده می‌باشد. با وجود دگرگونی‌های فراوان در عصر صنعتی شدن و اصالت یافتن فردگرایی و لذت‌گرایی، نخستین و مهم‌ترین نهادی که تحت تأثیر قرار گرفته، خانواده است که در روند توسعه و جهانی شدن دچار تحولات جدی گردیده است. در بعضی جوامع، نه تنها کارکردهای خانواده، بلکه اصل و تمامیت آن با جایگزین‌های احتمالی و انحرافی مانند زندگی مشترک بدون ازدواج یا همزیستی دو همجنس و خانواده تک والدی به چالش کشیده شده است. خانواده، رکن اساسی جامعه انسانی است و بی‌شک با سستی روابط و گسست آن، جامعه نمی‌تواند به رشد و پویایی دست یابد، زیرا هیچ پدیده انحرافی در جامعه، بدون در نظر گرفتن میزان طلاق و ثبات خانواده‌ها مطرح نمی‌گردد و در صورت نبود یا وجود خلل در آن، هیچ نهاد و سازمانی نمی‌تواند به طور کامل جایگزین آن شود و سهم دولت‌ها در این زمینه، تنها برنامه‌ریزی و ایجاد تسهیلات لازم برای شکل‌گیری درست خانواده و کمک به ثبات استحکام درونی آن است (نوری، ۱۳۸۹: ۱۴۷-۱۴۶).

با توجه به اهمیت امر انسجام در جامعه بحث انسجام در خانواده به عنوان یکی از نهادهای هر جامعه به میان کشیده می‌شود و مراد از آن احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی است که اعضای یک خانواده نسبت به همدیگر دارند. نهاد خانواده یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی است، چرا که سلامت و یا عدم سلامت جامعه را در دست دارد و در بنای جامعه و حفظ سنت‌ها، ارزش‌ها، روابط خویشاوندی، پرورش کودک، تعادل روانی و عاطفی او نقش مهمی دارد. خانواده زمانی مشکل‌زا می‌شود که نتواند به اهداف جامعه عمل بپوشاند، به خصوص، زمانی که از هدف اصلی آن، یعنی گروه اولیه بودن دور شود. شکل طبیعی خانواده آن است که هر یک از اعضای از لحاظ عاطفی حمایت شوند و این یک حالت ایده‌آل برای خانواده است (لوئر، ۱۹۹۸: ۷۸).

مراد از انسجام خانواده احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی است که اعضای یک خانواده نسبت به همدیگر دارند. لینگرن (۲۰۰۳)، انسجام را به صورت احساس نزدیکی عاطفی با دیگر افراد خانواده تعریف می‌کند (جمشیدی، رزمی، حقیقت و سامانی، ۱۳۸۷: ۲۰۰).

موس انسجام را با این عنوان به کار برده است؛ میزانی که افراد خانواده در خانواده درگیر و متعهد بوده و باهم مشارکت دارند و برای یکدیگر مفید و پشتیبان هستند (بالالی و بابایی، ۱۳۹۳: ۲۷).

با ورود تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی در خانواده‌ها ارزش‌های اجتماعی خانواده‌ها تحت تأثیر قرار گرفته و موجب شده است تا شاهد تغییراتی در رفتار و گفتار و گفتمان نسل جوان باشیم از جمله این وسایل دسترسی آسان به شبکه‌های مجازی می‌باشد این شبکه‌ها علاوه بر نقاط قوت دارای نقاط ضعفی هم هست. وسایل ارتباط جمعی فواصل را ناپدید می‌سازند. هم‌چنان که جدایی بین انسان‌ها را نیز تا حدود زیادی شفاف‌تر می‌سازند (اسلوین، ۱۳۸۰). تأثیر شبکه‌های اجتماعی، باعث شکل‌گیری مفاهیمی هم چون صمیمیت و اعتماد در فضای سایبر شده است. از طرفی برخی از اطلاعات ارائه شده توسط کاربران می‌تواند

منجر به کاهش پای‌بندی به مباحث اخلاقی باشد که این امر نیز بردوام و استحکام روابط جوانان می‌تواند اثرگذار باشد (شکاری نمین و حاجیانی، ۱۳۹۳: ۶۴).

با عنایت به مطالب فوق‌الذکر در این تحقیق به دنبال پاسخ‌دهی به این سوالات هستیم.

۱. میزان ساعات استفاده خانواده‌های شهر نقره از شبکه‌های اجتماعی مجازی به چه میزان است؟

۲. آیا بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و انسجام خانواده رابطه وجود دارد؟

استمرار و پایداری حیات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی یک جامعه، در گرو انسجام و همبستگی بین اجزاء و عناصر سازنده ساختار اجتماعی است. انسجام، توافق در اهداف، ارزش‌ها و نگرش‌هاست، و در فرآیندی اجتماعی متولد می‌شود و محصول کنش عقلانی و مختار آن‌هاست. از سوی دیگر، انسجام، پدیده‌ای نیست که یک بار برای همیشه ایجاد شود، بلکه نیازمند بازسازی و بازتولید مستمر است (ازکیا، ۱۳۸۰: ۲۰). با آمدن شبکه‌های اجتماعی مجازی، شکل جدیدی از زندگی در فضای مجازی شکل گرفت و روابط میان افراد با شکل سنتی آن تفاوت کرد و تاثیر غیرقابل انکاری بر روابط اجتماعی بر جای گذاشت. شبکه‌های اجتماعی یکی از پرطرفدارترین رسانه‌ها هستند که مخاطبان بسیاری به خصوص از قشر جوان دارند. ویژگی‌های تعاملی و ایجاد بستر برای ایجاد روابط اجتماعی از دلایل مورد استقبال واقع شدن شبکه‌های اجتماعی است. شبکه‌های اجتماعی با قابلیت‌هایی که در اختیار کاربران خود قرار می‌دهند به پنج اولویت اول کاربران اینترنت تبدیل شده‌اند (اسلامی، ۱۳۹۲: ۱۷).

در دنیای امروز، شبکه‌های اجتماعی نقش بسیار مهمی در روابط مردم سرتاسر جهان ایفا می‌کنند. به طوری که به جزئی جدایی‌ناپذیر از زندگی بیشتر مردم تبدیل شده‌اند. این درحالی است که اساس پیدایش این شبکه‌ها تسهیل و کوتاه نمودن مسیر ارتباطی میان افراد جامعه تلقی می‌گردد. در ایران نیز این پدیده نه چندان نوظهور روز به روز بر خیل مشتاقان خود می‌افزاید. شاید در گذشته نه چندان دور افراد شناخت کمی نسبت به ماهیت و چگونگی استفاده از این شبکه‌ها داشتند، اما این روزها در زندگی روزمره شاهد آن هستیم که طیف متفاوت مردم راجع به این شبکه‌ها باهم صحبت و تبادل اطلاعات می‌نمایند. طبقات مختلف در جامعه از زن و مرد، جوان و پیر، باسواد و بی‌سواد، از آن حرف می‌زنند. عده‌ای بسیار مخالف آن‌ها بوده، وجودشان را باعث مضرات اجتماعی و فساد اخلاقی برای طبقات جامعه دانسته و مایل به بستن، تعطیل و فیلترکردن آن‌ها هستند، و درمقابل، عده‌ای دیگر آن‌ها را مظاهری از تمدن جدید شمرده، وجود آن‌ها را برای پیوستگی‌های اجتماعی مفید، بلکه لازم می‌دانند. حجم بالای اطلاعات گسترده و بیشتر ناکارآمد و غیراخلاقی در رسانه‌ها، امروزه وظایف خانواده‌ها را در کنترل فرزندان در عرصه رسانه سنگین کرده است. و خانواده برخلاف گذشته اکنون قدرت چندانی در کنترل اطلاعات ندارد. تلویزیون، ماهواره و شبکه‌های مجازی اطلاعات را در برابر نسل جوان می‌گسترانند و فرزندان به راحتی می‌توانند به هر نوع اطلاعاتی دست یابند (پستمن، ۱۳۸۴: ۷۴).

اهداف تحقیق

هدف کلی

- بررسی رابطه بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی و میزان انسجام اجتماعی خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده.

اهداف اختصاصی

۱. تعیین رابطه بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و انسجام اجتماعی خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده.
۲. تعیین رابطه بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و میزان مطلوبیت مناسبات خانوادگی در بین خانواده‌های شهر نقده.
۳. تعیین رابطه بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و میزان مطلوبیت روابط زناشویی در بین خانواده‌های شهر نقده.
۴. تعیین رابطه بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و روابط والدین و فرزندان در بین خانواده‌های شهر نقده.
۵. تعیین تفاوت بین نوع فعالیت (خبری، تفریحی، گروه‌های دوستانه، بحث‌های گروهی، سیاسی و ...) در شبکه‌های اجتماعی مجازی و میزان انسجام اجتماعی خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده.
۶. تعیین تفاوت میزان انسجام اجتماعی خانواده بر حسب تحصیلات خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده.
۷. تعیین تفاوت میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) بر حسب جنسیت در بین خانواده‌های شهر نقده.

مبانی نظری

السون^۱ (۱۹۹۹)، مدل خود را در مورد خانواده بر اساس تئوری سیستمی مطرح نمود. وی خانواده را در قالب سه بعد بررسی می‌نماید: الف) انسجام خانوادگی ب) انعطاف‌پذیری خانواده ج) ارتباطات در خانواده. او در مورد بعد انسجام خانوادگی قائل به چهار سطح: ۱. رها شده، ۲. جدا، ۳. مرتبط، و ۴. گرفتار، است که در خصوص این چهار سطح، وی معتقد است که سطح ایده‌آل انسجام خانوادگی، سطوح میانی یعنی سطح مرتبط و سطح مجزا می‌باشد. بعد انعطاف‌پذیری خانوادگی نیز دارای چهار سطح می‌باشد:

۱. خشک

۲. نظام‌دار

¹. Elson

۳. منعطف

۴. آشفته

بنابر نظر السون، خانواده‌هایی متعادل‌اند که انعطاف‌پذیری آنان در سطح متوسط باشد، یعنی خانواده‌های منعطف و نظام‌دار. وی بعد ارتباط در خانواده را کلید اصلی یک خانواده خوب یا از هم پاشیده می‌داند و از نظر او دو ویژگی ارتباطات در خانواده عبارت‌اند از: ارتباط مثبت و قدردانی و محبت (باربر و بوهرلر، ۱۹۹۶: ۴۴۴-۴۳۳).

هارولد لاسول^۱ متخصص علوم سیاسی در آمریکا، در ۱۹۴۸ مقاله‌ای تحت عنوان "ساختار و کارکرد ارتباطات در جامعه" نوشت. و اولین طبقه‌بندی جامع در زمینه وظایف اجتماعی رسانه‌ها عرضه نمود در این مقاله، سه نقش متمایز و تفکیک شده برای رسانه‌ها قائل شده است، که عبارتند از: الف) نقش نظارت بر محیط یا نقش خبری، ب) نقش همبستگی اجتماعی یا هدایت و راهنمایی، ج) نقش آموزشی یا انتقال میراث فرهنگی. در کنار این نقش‌ها یک نقش دیگری نیز مطرح است که نقش سرگرمی و تبلیغی رسانه‌هاست. در نقش اول، رسانه‌ها با انتشار اخبار و اطلاعات، افراد جامعه را با محیط زندگی خود آشنا می‌کنند و با این کار افراد را آماده می‌سازند تا از محیط خود اطلاع کافی به دست آورند و با آن انطباق پیدا کنند. در نقش دوم، که مکمل نقش قبلی است، رسانه‌ها با تجزیه و تحلیل و تفسیر رویدادها و مسائل زندگی به راهنمایی و تنویر افکار عمومی می‌پردازند. در نقش سوم نیز، رسانه‌ها به انتقال میراث فرهنگی جامعه، از نسل‌های گذشته به نسل‌های آینده، می‌پردازند (اسدی، ۱۳۹۳: ۳۲۷-۳۲۶).

نظریه کنش ارتباطی هابرماس^۲

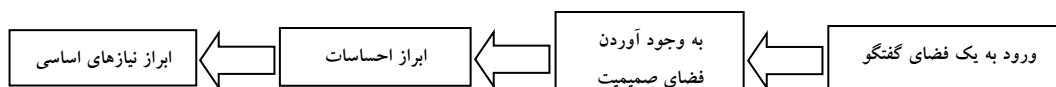
قبل از پرداختن به نظریه کنش ارتباطی هابرماس، ابتدا به حوزه عمومی مورد نظر هابرماس می‌پردازیم. حوزه عمومی مورد نظر هابرماس فضایی است که در آن فضا: «افراد به شیوه عقلانی بتوانند به بحث بپردازند و در این بحث به توافقی برسند و افراد در این محیط‌ها بتوانند به طور برابر شرکت کنند، قدرت در این بحث‌ها دخالتی ندارد، هر موضوعی بتواند در این بحث‌ها مطرح شود، و افراد بتوانند مسائل خصوصی خود را مطرح کنند، این بحث‌ها همیشه باز است و همیشه می‌توان به آن رجوع کرد و درباره آن بحث کرد» (آزاد ارمکی و امامی، ۱۳۸۳: ۶۵). پس محیط اینترنت این فضا را فراهم کرده و شرایط حوزه عمومی مورد نظر هابرماس را تا حدودی داراست، حوزه عمومی هابرماس عرصه‌ای است که در آن افراد به منظور مشارکت در مباحث باز و علنی گردهم می‌آیند و کنش ارتباطی از طریق بیان، گفتگو تحقق می‌یابد. در فضای محیط‌های تعاملی اینترنت بحث «شرایط آرمانی سخن» مورد نظر هابرماس تحقق می‌یابد و می‌توان آن را بدین‌گونه مطرح کرد: هابرماس معتقد است که نیازهای اساسی یا اصیل معینی

^۱ Harold Lasswell

^۲ Habermas

وجود دارد که تمامی افراد کاملاً آزاد آن‌ها را دارند و این نیازها توسط هر کس که صمیمانه وارد یک گفتگوی عملی شود ضرورتاً کشف خواهد شد (استیون، ۱۳۸۰: ۷). با توجه به این که در محیط اینترنت به ویژه در محیط تعاملی اینترنت افراد به راحتی می‌توانند نیازهای خود را مطرح کنند و این طرح نیازها باعث شکل‌گیری یک فضای گفتگو و مباحثه شده و در این مباحثه افکار جدیدی شکل می‌گیرد، هابرماس می‌افزاید؛ روابط میان گویندگان و شنوندگانی که از توان ارتباط برخوردارند، موجب می‌شود تا یکی دیگر از کارکردهای گفتار که همان شیوه یا همان کاربرد زبان عادی تلفیق شده است وارد عمل گردد، و در کاربرد توصیفی زبان هر گفتار کنش نوعی دربردارنده قول صمیمیت یا صداقتی است که با آن من گوینده احساسات، نیازها و نیت‌های درونیم را برای شنونده ابراز می‌کنم، درست در همین بعد است که گفتار شنونده را به دنیای درونی احساس‌ها و انگیزه‌های من و همین‌طور به ارزیابی صحت گفته‌های من می‌کشاند (هابرماس به نقل از پیروزی، ۱۳۷۹: ۱۰۲).

پس این احساسات باعث شده که روابط بین افراد صمیمی شده و نیازهای خود را بیان کنند و انرژی عاطفی خود را در این محیط مصرف کنند، اگر بخواهیم نظریه کنش ارتباطی را به صورت مدل علی در آوریم. چنین فرایندی خواهیم داشت:

شکل شماره (۱): مدل کنش ارتباطی

نظریه کلی و ولخارت در مورد تأثیر گروه

کلی و ولخارت دریافتند افرادی که از انگیزه بالایی برای حفظ عضویت فرد در گروه برخوردارند، و بنابراین وابستگی بیشتری به تأیید دارند، بعید به نظر می‌رسد که ارتباطات و پیام‌هایی را قبول نمایند که نقطه مقابل هنجارها و ارزش‌های گروه هستند. فرد باید موافقت و تأیید را به دست آورد (کوهن، ۱۳۷۸: ۳۴۵). در این جا می‌توان به پذیرش توسط گروه تعبیر کرد، یعنی این که اعضا هرچه بیشتر مورد پذیرش گروه قرار بگیرند، احتمال تأثیر پیام برگروه بیشتر است. مناظره گروهی نسبت به سخنرانی‌ها از اثربخشی دراز مدت در تغییر نگرش‌ها برخوردار است، هم‌چنین اگر این مناظره گروهی به طور آزادانه برگزار شود تأثیر بیشتری در اثربخشی به اعضا گروه خواهد داشت، بحث و مناظره آزاد درافکار و عقاید تغییر بیشتری به وجود می‌آورد (کوهن، ۱۳۷۸: ۱۲۰). هرچه کاربر اینترنتی احساس کند که در محیط اینترنت بیشتر مورد پذیرش واقع می‌شود احتمالاً باعث خواهد شد که بر ارزش‌های خانواده مؤثر واقع شود و هم‌چنین هر چه کاربران بیشتر وارد بحث و مناظره گروهی شوند احتمالاً باعث مطرح کردن موضوعات خود با محیط‌های تعاملی اینترنت می‌شوند و کمتر مسائل خود را با خانواده مطرح می‌کنند و باعث کم اهمیت شدن ارزش‌های خانواده نزد فرد می‌شود.

تئوری‌های ارتباط جمعی

والد هال^۱ از فرآر بودن محتوای ارتباطی صحبت می‌کند، عاملی که احتمال تحصیل اثرات را کاهش می‌دهد. او معتقد است، «اثرات دراز مدت بیش از اثرات کوتاه مدت مورد توجه قرار می‌گیرد» (ویندال و همکاران، ۱۳۷۶: ۳۳۰). و یا به نوعی اگر از یک پیام به طور طولانی مدت استفاده شود تأثیر آن پیام بیشتر است. کلایپر علاوه بر تکرار پیام، مدت زمان پیام را نیز در نظر می‌گیرد تا برنامه بتواند بالاترین اثر ممکن را داشته باشد از این دو نظریه هم می‌توان مدت زمان استفاده از اینترنت و هم طول مدت دسترسی به اینترنت و هم‌چنین مداومت استفاده از اینترنت را (روزانه، هفتگی، ماهانه) به عنوان متغیرهای مستقل جهت تأثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده به کار برد، چرا که هر کدام از این عوامل باعث کاهش روابط درون خانواده و در نهایت کاهش ارزش‌های خانواده می‌شود. پس در این جا آن چه نقش مهمی را بازی می‌کند طول مدت دسترسی به اینترنت است. هم‌چنین از این نظریه از میزان استفاده از اینترنت می‌توان استفاده کرد، بدین گونه که هر چه از اینترنت بیشتر استفاده کنیم این میزان استفاده احتمالاً باعث کم شدن ارتباط با خانواده می‌شود و این منجر به کاهش ارزش‌های خانواده نزد فرد می‌شود، هم‌چنین می‌توان از این نظریات در مورد استفاده از اینترنت به طور مرتب و پراکنده استفاده کرد، بدین صورت که بین استفاده روزانه هفتگی و ماهانه از اینترنت و تأثیر آن بر ارزش‌ها اختلاف معنی‌داری وجود دارد. دی فلور و بال روکیچ در الگوی خویش درباره وابستگی به رسانه‌ها بر این باورند که شرط مهم برای بروز اثرات، میزان وابستگی به بعضی رسانه‌های ارتباطی است، مجرایی که مردم برای به دست آوردن اطلاعات مهم نسبت به آن احساس وابستگی می‌کنند، توان بیشتری برای ایجاد اثرات دارد، تا مجرایی که تفاوتی با مجاری دیگر ندارد و اطلاعاتی که فراهم می‌کند فاقد اهمیت است (همان: ۳۷۰).

نظریه استفاده و رضامندی

رویکرد "کاربردها و خشنودسازی" یا "استفاده و رضامندی" یکی از مشهورترین نظریات ارتباط جمعی، است. در این رویکرد که به مخاطبان رسانه‌ها پرداخته می‌شود، تأکید می‌شود که انگیزه مخاطبان در مصرف محصولات رسانه‌ای، رضامندی و ارضای برخی از نیازهای تجربه شده آنان است؛ مصرف نیز به سمت و سوی این رضامندی جهت‌گیری شده است (سولیوان و دیگران؛ به نقل از اسدی، ۱۳۹۳: ۳۲۹). بر مبنای رویکرد استفاده و رضامندی، مخاطبان مصرف‌کنندگان فعال رسانه‌ها هستند. این رویکرد از آن رو مخاطب را فعال می‌بیند که معتقد است مخاطبان به دنبال رضامندی هستند و باور دارند که استفاده آن‌ها از رسانه‌ها، رضامندی مورد نظرشان را فراهم خواهد نمود. هم‌چنین مشارکت فعالانه مخاطب با رسانه بر رضامندی حاصل شده و رفتار رسانه‌ای اثر می‌گذارد و به طور کلی دو نوع استفاده از رسانه اتفاق می‌افتد: یکی هدف‌مند و دیگری غیر هدف‌مند.

¹ Wald Hall

هدف‌مند و غیر هدف‌مند بودن استفاده از رسانه‌ها بستگی به متغیرهای متعدد دارد که در بررسی‌های مختلف مدنظر قرار گرفته‌اند و عبارتند از: نوع برنامه، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مخاطب، نگرش به رسانه‌ها، محتوای خاص رسانه و دسترسی مخاطب به منابع ارضای نیاز (رسانه‌ای و غیر رسانه‌ای). استفاده هدف‌مند از رسانه برای کسب اطلاع یا به دلایل دیگر مبتنی بر هدف است. در حالی که استفاده غیرهدف‌مند نشان دهنده استفاده از رسانه، بیشتر به صورت عادت و برای پرکردن وقت یا برای سرگرمی است.

در استفاده هدف‌مند، قصد قبلی و انتخاب دخیل است. درحالی که در استفاده غیر هدف‌مند، پیام‌گیر، هدف خاصی را دنبال نمی‌کند (کاظمی‌پور، ۱۳۸۰: ۸۹).

بر مبنای این نظریه، نیازهای مرتبط با رسانه‌ها در چند گروه طبقه‌بندی می‌شوند:

- نیاز به درک خود (برای شناخت خود، برای بالا بردن سلیقه خود و برای تجربه زیبایی‌ها)
- نیاز به کاستن از برخورد با خود (برای کشتن وقت و برای فرار از واقعیات زندگی روزمره)
- نیاز به قدرت بخشیدن ارتباط با خانواده (برای گذراندن وقت با خانواده)
- نیاز به تحکیم ارتباط با دوستان (برای شرکت در بحث دوستان و برای گذراندن وقت با دوستان)
- نیاز به تحکیم شناخت اطلاعات و درک جامعه (برای فهم و درک این که در کشور و درجهان چه اتفاقاتی می‌افتد و نیز در جریان عملکرد دولت قرار گرفتن)
- نیاز به افزایش اعتبار، ثبات و موقعیت اجتماعی
- نیاز به افزایش تجربه در زمینه فرهنگ و سنن (برای نزدیک شدن به سنن کشور)
- نیاز به افزایش شناخت اطلاعات و درک دیگران (برای دانستن این که همیشه حق با من نیست و برای شرکت در تجارب دیگران) (اسدی، ۱۳۹۳: ۳۳۰).

نظریه دگرگونی ارزشی اینگلهارت^۱

مهم‌ترین تلاش در جهت ارائه یک نظریه منسجم تغییر ارزش‌ها مربوط به رونالد اینگلهارت است. او در سه دهه گذشته نظریه‌ای درباره تغییر ارزشی پیشنهاد کرده که براساس آن به تغییر ارزش‌ها در مراحل مختلف مدرنیزاسیون معتقد است که صنعتی شدن باعث تغییر ارزش‌های سنتی به ارزش‌های سکولار-عقلانی می‌شود. با افزایش جوامع فرا صنعتی تغییر فرهنگی شروع به حرکت در جهت دیگری می‌کند. در این مرحله تغییر ارزش‌های سنتی به عقلانی آهسته‌تر می‌شود، در حالی که تغییر از ارزش‌های بقا به ارزش‌های خود اظهاری افزایش می‌یابد. این تغییر به آهستگی در طول انتقال از جوامع پیش از صنعتی به جوامع صنعتی در حال حرکت بود، اما هنگامی که جوامع صنعتی به سمت فراصنعتی حرکت نمودند به

^۱ Inglehart

روند مسلط تبدیل گردید (اینگلهارت، ۲۰۰۷: ۲۰).

نظریه برجسته سازی

مک کامبز و شاو^۱ در سال ۱۹۷۲ نظریه‌ای در باب تاثیرات رسانه با عنوان نظریه (برجسته سازی) را مطرح کردند. برجسته سازی یکی از شیوه‌هایی است که از طریق آن رسانه‌های ارتباط جمعی می‌توانند در عامه مردم تاثیر بگذارند. برجسته سازی به معنای آن است که رسانه‌های خبری با ارائه خبرها، موضوعاتی را که عامه راجع به آن‌ها می‌اندیشند، تعیین می‌نمایند (ورنر و دیگری، ۱۳۸۴: ۳۲۶).

نظریه کاشت

جورج گربنر^۲ و تعداد دیگری از پژوهشگران مدرسه ارتباطات دانشگاه پنسیلوانیا در سال ۱۹۶۹ با استفاده از تحقیقی که شاید طولانی‌ترین و گسترده‌ترین برنامه پژوهش اثرهای تلویزیون است، نظریه کاشت باورها را ارائه دادند (ورنر و دیگری، ۱۳۸۴). شاهد اصلی گربنر برای این نظریه، از تحلیل محتوای سیستماتیک تلویزیون امریکا طی چندین سال متوالی به دست آمده است (مک کوئیل، ۱۳۸۲). این نظریه عبارت است از این که تلویزیون در میان رسانه‌های مدرن چنان جایگاه محوری در زندگی روزمره پیدا کرده است که منجر به غلبه آن بر محیط نمادین شده و پیام‌هایش در مورد واقعیت جای تجربه شخصی و سایر وسایل شناخت جهان را گرفته است. گربنر واژه کاشت را برای رد عقاید سنتی درباره تاثیرات آنی تلویزیون و تاکید بر تاثیرگذاری طولانی مدت آن به سبب استفاده زیاد به کار برد. گربنر معتقد است که تلویزیون در درازمدت سمبل‌های فرهنگی را در میان اعضای جامعه انتقال می‌دهد. نظریه کاشت به پیامدهای ساده و فراگیر استفاده زیاد از رسانه‌ها اشاره دارد. مطابق این نظریه تلویزیون تاثیر طولانی مدت کوچک، تدریجی و مستقیم اما فزاینده و مهم در مخاطبان خود به جای می‌گذارد. نکته قابل توجه در تحقیقات گربنر عبارت است از این که تماشای تلویزیون سبب استنباط یک نگرش کلی نسبت به خشونت در جهان می‌شود. دنیا در نگاه بینندگان پرمصرف خوشایندتر و پلیدتر به نظر می‌رسد. بعدها گربنر در بازنگری این نظریه، دو مفهوم متداول سازی و تشدید را به آن افزود تا به این واقعیت اذعان کند که تماشای تلویزیون نتایج متفاوتی برای گروه‌های مختلف اجتماعی دارد. از نظر وی متداول سازی هنگامی روی می‌دهد که تماشای بیش از حد منجر به تقارن دیدگاه‌ها در گروه‌ها شود. تشدید نیز زمانی اتفاق می‌افتد که اثر کاشت در گروه خاصی از جمعیت بیشتر باشد (ورنر و دیگری، ۲۰۱۱: ۹۰).

^۱ Mc combs & shaw

^۲ George Gerbner

نظریه یادگیری اجتماعی

گربنر عقیده دارد که تلویزیون به لحاظ عمق و نفوذ قابل ملاحظه‌اش، نیروی فرهنگی قدرت‌مندی است. وی تلویزیون را ابزاری در دست نظم‌تثبیت شده صنعتی اجتماعی می‌داند، که به جای تغییر، تهدید یا تضعیف نظام سنتی باورها، ارزش‌ها و رفتارها در خدمت حفظ، تثبیت یا تقویت آن‌هاست. او که اثر اصلی تلویزیون را جامعه‌پذیری یعنی اشاعه ثبات و پذیرش وضعیت موجود می‌داند، معتقد است که تلویزیون تغییرات را به تنهایی به حداقل نمی‌رساند، بلکه این امر با هماهنگی دیگر نهادهای عمده فرهنگی محقق می‌شود (گوتنر، ۱۳۸۴).

پیشینه تجربی تحقیق

- زنجانی‌زاده و جوادی در تحقیقی با عنوان "بررسی تاثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های ناحیه سه مشهد در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲" انجام داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که در مجموع میزان استفاده از اینترنت ۴۹۸ دقیقه در هفته است که بیشترین میزان استفاده از انواع محیط‌های مختلف اینترنتی میزان استفاده از چت است که میزان استفاده از چت بر ارزش‌های خانواده تأثیر منفی داشت که البته در این بین سهم استفاده دختران نسبت به پسران بیشتر است. همچنین با توجه به آماره‌های توصیفی میانگین ارزش‌های خانواده برای کاربران دختر کمتر از غیر کاربران دختر اینترنتی است که نشان‌دهنده تأثیر بیشتر اینترنت بر ارزش‌های خانواده برای کاربران دختر می‌باشد (زنجانی‌زاده و جوادی، ۱۳۸۳: ۱۴۵).

- صفری‌شالی تحقیقی با عنوان "نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان بر ساختار خانواده" انجام داده است. هدف اصلی پژوهش بررسی نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان بر ساختار خانواده، با توجه به نقش متغیرهای تعدیلگر (مثل پای‌بندی دینی، همسان همسری، سبک زندگی، تقسیم کار دموکراتیک و ...) می‌باشد. همچنین برای سنجش ساختار خانواده از متغیرهایی مثل میزان ارضای نیازهای عاطفی، مطلوبیت رابطه، اعتماد متقابل، توزیع قدرت در خانواده استفاده شد. این پژوهش به لحاظ روشی، از نوع تحقیقات توصیفی و تحلیلی (به صورت مقایسه‌ای و همبستگی) است که در آن برای رسیدن به اهداف تحقیق از دو روش اسنادی و میدانی (تکنیک پرسشنامه و مصاحبه) استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که در مجموع ساختار خانواده‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده نمی‌کنند (با میانگین نمره ۱۲۹/۴۶) در مقایسه با خانواده‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده می‌کنند (با میانگین نمره ۱۲۱/۴۳) استحکام بیشتری دارند. نتیجه مقایسه رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان با ساختار خانواده قبل و بعد از کنترل آماری نشان داد که در هر دو مرحله رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان با ساختار خانواده رابطه معکوس و ضعیف می‌باشد، یعنی با افزایش میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان، ساختار خانواده با نسبت ضعیفی شکننده‌تر می‌شوند.

البته با کنترل متغیرهای تعدیلگر مشخص شد در صورتی که خانواده‌های ایرانی همسان همسری، سبک زندگی متناسب با فرهنگ خودی، دین‌داری و تفکر تقسیم کار دموکراتیک در خانواده داشته باشند، میزان تاثیر منفی شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان کمتر می‌شود. در مجموع وضعیت ساختار خانواده‌های استان تهران با میانگین ۱۲۵ استحکام متوسط رو به بالایی دارند (صفری شالی؛ به نقل از مزیدی شرف‌آبادی و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۲۶).

- نظری تحقیقی با عنوان "نقش برنامه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای در معرفی سبک زندگی به جامعه قومی (با مطالعه موردی در شهر تبریز)" انجام داده است. بخش کمی تحقیق با استفاده از تکنیک پرسشنامه بر روی ۴۱۲ نفر از مخاطبان کانال‌های تلویزیون ماهواره‌ای آذری زبان و فارسی زبان و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انجام شده است.

یافته‌های تحقیق حاکی است که تماشای تلویزیون ماهواره‌ای عرصه جدیدی برای تسهیل و اغنا کردن تعاملات و اطلاعات و یا جبران محدودیت‌ها و کمبودهای موجود در زندگی اجتماعی مخاطبان بوده است. همچنین باید گفت ورود تلویزیون‌های ماهواره‌ای به زندگی روزمره مخاطبان به معنای به حاشیه رفتن و کاهش میزان مصرف سایر رسانه‌های در دسترس و مورد استفاده آن‌ها نبوده، بلکه استفاده مخاطبان تبریزی از تلویزیون‌های ماهواره‌ای بیشتر برای تسهیل و اغنا تعاملات و اطلاعات و در بسیاری موارد الگو گرفتن از سبک زندگی ارائه شده در این کانال‌ها بوده است (نظری، ۱۳۸۹).

- زی هو و جانتان جی (۲۰۰۱)، تأثیر اینترنت را در زمینه اجتماعی از سه بعد کارکرد خانواده، فعالیت‌های اوقات فراغت، آزادی‌های مدنی و پنهان کاری مورد بررسی قرار داده‌اند. در مورد کارکرد خانواده، فعالیت با اعضای خانواده است که بین استفاده کنندگان و عدم استفاده کنندگان تفاوت معنی‌داری به وجود می‌آورد. در مورد اوقات فراغت سه متغیر از پنج متغیر که مربوط به روزنامه خواندن، گوش دادن به رادیو و تماشای تلویزیون، ارتباط با دوستان، در بین استفاده کنندگان و کسانی که از اینترنت استفاده نمی‌کنند تفاوت معنی‌داری وجود دارد، تأثیر بر آزادی‌های مدنی مربوط به خشونت و محتوای وقیح و به دست آوردن نوع دوستان است، که در بین استفاده کنندگان و عدم استفاده کنندگان تفاوت معنی‌داری وجود دارد (زنجانی‌زاده و دیگری، ۱۳۸۳: ۱۲۴).

چارچوب نظری تحقیق

از بین نظریات مختلفی که درباره انسجام خانواده و تاثیر استفاده از رسانه‌های ارتباطی (در این تحقیق شبکه‌های مجازی) در انسجام خانواده مطرح شد نظریاتی که به عنوان چارچوب نظری تحقیق انتخاب شدند و فرضیه‌های ما از آن‌ها استنتاج شده است به صورت خلاصه به شرح زیر است:

در نظریه کلی و ولخارت عنوان شد که هرچه کاربر اینترنتی احساس کند که در محیط اینترنت بیشتر مورد پذیرش واقع می‌شود احتمالاً باعث خواهد شد که بر ارزش‌های خانواده مؤثر واقع شود و همچنین

هر چه کاربران بیشتر وارد بحث و مناظره گروهی شوند احتمالاً باعث مطرح کردن موضوعات خود با محیط‌های تعاملی اینترنت می‌شوند و کمتر مسائل خود را با خانواده مطرح می‌کنند و باعث کم اهمیت شدن ارزش‌های خانواده نزد فرد می‌شود. السون^۱ (۱۹۹۹)، مدل خود را در مورد خانواده بر اساس تئوری سیستمی مطرح نمود، وی خانواده را در قالب سه بعد بررسی می‌نماید: الف) انسجام خانوادگی، ب) انعطاف‌پذیری خانواده، ج) ارتباطات در خانواده. او در مورد بعد انسجام خانوادگی قائل به چهار سطح: ۱. رها شده، ۲. جدا، ۳. مرتبط، ۴. گرفتار، است که در خصوص این چهار سطح، وی معتقد است که سطح ایده‌آل انسجام خانوادگی، سطوح میانی یعنی سطح مرتبط و سطح مجزا می‌باشد. بنابراین فرضیه کلی ما از این دو نظریه بر گرفته شده است. بر مبنای نظریه استفاده و رضامندی، نیازهای مرتبط با رسانه‌ها در چند گروه طبقه‌بندی می‌شوند:

- نیاز به درک خود (برای شناخت خود، برای بالا بردن سلیقه خود و برای تجربه زیبایی‌ها)
 - نیاز به کاستن از برخورد با خود (برای کشتن وقت و برای فرار از واقعیت‌های زندگی روزمره)
 - نیاز به قدرت بخشیدن ارتباط با خانواده (برای گذراندن وقت با خانواده)
 - نیاز به تحکیم ارتباط با دوستان (برای شرکت در بحث دوستان و برای گذراندن وقت با دوستان)
- از این نظریه متغیر میزان مطلوبیت روابط بین والدین و فرزندان و همچنین روابط زناشویی استفاده شد.

در تئوری ارتباط جمعی والد هال^۲ از فرآورد بودن محتوای ارتباطی صحبت می‌کند، عاملی که احتمال تحصیل اثرات را کاهش می‌دهد. او معتقد است، اثرات دراز مدت بیش از اثرات کوتاه مدت مورد توجه قرار می‌گیرد و یا به نوعی اگر از یک پیام به طور طولانی مدت استفاده شود تأثیر آن پیام بیشتر است. کلایپر نیز علاوه بر تکرار پیام، مدت زمان پیام را نیز در نظر می‌گیرد تا برنامه بتواند بالاترین اثر ممکن را داشته باشد از این دو نظریه نیز میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و همچنین نوع فعالیت در شبکه‌های مجازی استخراج شد تا رابطه آن با انسجام اجتماعی خانواده مورد ارزیابی قرار گیرد.

فرضیه‌ها

۱. بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و انسجام اجتماعی خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده رابطه وجود دارد.
۲. بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و میزان مطلوبیت مناسبات خانوادگی در بین خانواده‌های شهر نقده رابطه وجود دارد.

1. Elson

2. Wald Hall

۳. بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و میزان مطلوبیت روابط زناشویی در بین خانواده‌های شهر نقده رابطه وجود دارد.
۴. بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) و روابط والدین و فرزندان در بین خانواده‌های شهر نقده رابطه وجود دارد.
۵. نوع فعالیت (خبری، تفریحی، گروه‌های دوستانه، بحث‌های گروهی، سیاسی و ...) در شبکه‌های اجتماعی مجازی و میزان انسجام اجتماعی خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده متفاوت است.
۶. میزان انسجام اجتماعی خانواده برحسب تحصیلات خانواده در بین خانواده‌های شهر نقده متفاوت است.
۷. میزان ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی (مجازی) بر حسب جنسیت در بین خانواده‌های شهر نقده متفاوت است.

ابزار و روش تحقیق

در این تحقیق جامعه آماری عبارت است از خانواده‌های شهر نقده که تعداد آن‌ها بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ برابر با ۲۳۷۰۶ خانوار می‌باشد (مرکز آمار ایران، آخرین سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۰).

با توجه به این که سطح تحلیل تحقیق حاضر خانواده می‌باشد بنابراین از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. با استفاده از فرمول کوکران در نهایت ۳۷۸ خانواده به عنوان حجم نمونه با سطح خطای ۵ درصد انتخاب شد.

شیوه نمونه‌گیری عملی بدین ترتیب بود که ابتدا به طور تصادفی چندین محله انتخاب و پس از آن به قید قرعه خیابان‌های آن و سپس کوچه و در داخل کوچه نیز بر اساس نمونه‌گیری سیستماتیک منازل مسکونی انتخاب و از خانواده‌ها اطلاعات لازم جمع‌آوری شد. برای مشخص شدن نرمال بودن توزیع داده‌ها ابتدا پرسشنامه بین ۳۵ خانواده توزیع و داده‌ها جمع‌آوری شدند سپس از آزمون کولموکروف اسمیرنف، استفاده شد و با توجه به این که سطح معنی‌داری آزمون بالاتر از ۰/۰۵ بود، پرسشنامه در بین حجم نمونه توزیع شد.

جدول شماره (۱): خروجی پایایی پرسشنامه به تفکیک متغیرهای تحقیق

متغیر	خروجی پایایی پرسشنامه (آلفای کرونباخ)
انسجام خانواده	۰/۷۹
شبکه‌های اجتماعی	۰/۷۰
کل پرسشنامه	۰/۷۵

تحقیق حاضر کمی و پیمایش است. هم‌چنین با توجه به معیار زمان، این تحقیق از نوع تحقیقات مقطعی است. برآورد «اعتبار» پرسشنامه نیز از طریق «اعتبار صوری» صورت گرفته است.

یافته‌ها

در بررسی حاضر کل نمونه آماری شامل ۳۷۸ نفر بود که ۱۸۹ نفر از والدین و ۱۸۹ نفر نیز از فرزندان انتخاب شده بودند. نتایج توصیفی متغیرهای زمینه‌ای تحقیق حاضر به شرح زیر بوده است: از ۱۸۹ نفر نمونه تحقیق والدین ۱۰۵ نفر معادل ۵۵/۶ درصد از نمونه‌ها پدر خانواده و ۸۴ نفر معادل ۴۴/۴ درصد را مادر خانواده تشکیل داده‌اند.

از ۱۸۹ نفر نمونه انتخابی فرزندان ۹۸ نفر معادل ۵۱/۹ درصد را پسر و ۹۱ نفر معادل ۴۸/۱ درصد را نیر دختر خانواده تشکیل می‌دادند.

از نظر تحصیلات والدین خانواده‌ها کمتر از نیمی از والدین تحصیلات‌شان دیپلم و پایین‌تر از دیپلم بود. و بیش از نیمی دیگر از والدین سطح تحصیلات‌شان بالاتر از فوق دیپلم گزارش شد.

از لحاظ تحصیلات فرزندان خانواده بیش از نیمی از فرزندان دیپلم و یک سوم نیز زیر دیپلم بودند.

هم والدین و هم فرزندان خانواده‌ها تنها از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلگرام و اینستاگرام استفاده می‌کردند.

و نتایج توصیفی متغیرهای اصلی تحقیق به شرح زیر بوده است:

بر اساس داده‌های به دست آمده:

- میانگین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی از سوی والدین روزانه بین ۱ الی ۲ ساعت گزارش گردید.

- میانگین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی از سوی فرزندان روزانه ۱ ساعت به دست آمد.

- میانگین هفتگی میزان استفاده والدین از شبکه‌های مجازی ۴ الی ۵ روز عنوان شد.

- میانگین هفتگی میزان استفاده فرزندان از شبکه‌های مجازی ۴ روز به دست آمد.

- میانگین ماهانه میزان استفاده والدین از شبکه‌های مجازی بین ۱۶ الی ۲۰ روز می‌باشد.

- میانگین ماهانه میزان استفاده فرزندان از شبکه‌های مجازی بین ۱۱ الی ۱۵ روز می‌باشد.

میزان انسجام در مناسبات خانوادگی با ۷ گویه در سطح سنجش فاصله‌ای از طریق طیف لیکرت

سنجیده شد که انتظار می‌رفت نمرات خانواده‌ها از ۷ الی ۳۵ در نوسان باشد و همان طور که نتایج جدول

شماره (۲) نشان می‌دهد کمترین نمره ۹ و بیشترین نمره اکتسابی از طرف خانواده نمره ۳۵ می‌باشد

میانگین نمرات ۲۴/۲۶ می‌باشد.

جدول شماره (۲): توزیع پراکندگی متغیر میزان انسجام در مناسبات خانوادگی

متغیر	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کمترین	بیشترین
انسجام در مناسبات خانوادگی	۲۴/۳۶	۲۴	۲۳	۵/۶۱	۳۱/۵۴	۹	۳۵

میزان انسجام روابط والدین و فرزندان با ۱۶ گویه در سطح سنجش فاصله‌ای از طریق طیف لیکرت سنجیده شد که انتظار می‌رفت نمرات از ۱۶ تا ۸۰ در نوسان باشد و همان‌طور که نتایج جدول شماره (۳) نشان می‌دهد کمترین نمره ۳۸ و بیشترین نمره اکتسابی نمره ۷۹ و میانگین نمرات ۶۰/۹ می‌باشد.

جدول شماره (۳): توزیع پراکندگی متغیر میزان انسجام در روابط والدین و فرزندان

متغیر	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کمترین	بیشترین
انسجام در روابط والدین و فرزندان	۶۰/۹	۶۲	۶۰	۹/۶۲	۹۲/۶۱	۳۸	۷۹

میزان انسجام در روابط زناشویی با ۸ گویه در سطح سنجش فاصله‌ای از طریق طیف لیکرت سنجیده شد که انتظار می‌رفت نمرات خانواده از ۸ الی ۴۰ در نوسان باشد و همان‌طور که نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد کمترین نمره ۱۵ و بیشترین نمره اکتسابی از طرف خانواده‌ها نمره ۳۸ می‌باشد میانگین نمرات ۲۷/۰۴ می‌باشد.

جدول شماره (۴): توزیع پراکندگی متغیر میزان انسجام در روابط زناشویی

متغیر	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کمترین	بیشترین
انسجام در روابط زناشویی	۲۷/۰۴	۲۷	۲۷	۴/۰۸	۱۶/۶۹	۱۵	۳۸

- بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه‌های مجازی و میزان انسجام خانواده و (ابعاد آن)

در فرضیه اول تا چهارم باتوجه به این که متغیر میزان استفاده از شبکه‌های مجازی، در سطح مقیاس فاصله‌ای، و متغیر ملاک میزان انسجام خانواده، در سطح مقیاس فاصله‌ای، سنجیده می‌شود. بنابراین، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. جدول شماره (۵)، مربوط به این آزمون برای خانواده‌های مورد مطالعه این تحقیق ارائه شده است که نتایج آن نشان می‌دهد، بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های مجازی با میزان انسجام خانواده و ابعاد (روابط زناشویی و روابط والدین و فرزندان) به ترتیب با سطح معنی‌داری (۰/۰۰۰)، (۰/۰۰۷) و (۰/۰۰۰) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار، و باتوجه به مقدار ضریب همبستگی پیرسون رابطه معکوس وجود دارد. بنابراین، این فرضیه‌ها تایید می‌گردد. به عبارتی، هر چه میزان ساعات استفاده از شبکه‌های مجازی در بین خانواده‌های شهر نقده بیشتر شده، از میزان انسجام خانوادگی (انسجام در روابط والدین و فرزندان و انسجام در روابط زناشویی) آن‌ها کاسته شده است. اما بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های مجازی و میزان مطلوبیت در مناسبات خانوادگی رابطه معنی‌دار گزارش نشد.

جدول شماره (۵): همبستگی پیرسون بین میزان ساعات استفاده از شبکه‌های مجازی و میزان انسجام اجتماعی خانواده و (ابعاد آن)

شبکه‌های مجازی انسجام خانواده	انسجام خانواده	روابط والدین و فرزندان	مناسبات خانوادگی	روابط زناشویی
ضریب همبستگی	-.۲۹۷	-.۳۹۷	.۰۹۸	-.۱۴۰
سطح معنی‌داری	/۰۰۰	/۰۰۰	/۰۰۷	/۰۰۷
کل	۳۷۸	۱۸۹	۱۸۹	۱۸۹

- بررسی تفاوت میزان انسجام خانواده بر حسب نوع فعالیت در شبکه‌های مجازی

در فرضیه پنجم با توجه به این که متغیر نوع فعالیت در شبکه‌های مجازی در سطح مقیاس اسمی چندوجهی، و متغیر ملاک میزان انسجام خانواده، در سطح مقیاس فاصله‌ای، سنجیده می‌شود. بنابراین، از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد. جدول شماره (۶)، مربوط به این آزمون برای خانواده‌های مورد مطالعه این تحقیق ارائه شده است که، نتایج آن نشان می‌دهد، میزان انسجام خانواده بر حسب نوع فعالیت خانواده‌ها در شبکه‌های مجازی با سطح معنی‌داری (۰/۷۳۱)، متفاوت نمی‌باشد، بنابراین، این فرضیه تایید نمی‌گردد.

جدول شماره (۶): آزمون تفاوت میانگین و یکنواختی واریانس‌های انسجام خانواده به تفکیک نوع فعالیت در شبکه‌های مجازی

آماره F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	جمع مجذورات	سطح معنی‌داری
۰/۵۵۹	۱۴۹/۲۲۰	۵	۲۹۸/۴۴۰	۰/۷۳۱
-	۶۵/۷۴۲	۳۷۳	۲۱۳/۷۳۲	-
-	-	۳۷۷	۲۱۳۳۵/۷۶۵	-

- بررسی تفاوت میزان انسجام خانواده بر حسب تحصیلات خانواده

در فرضیه ششم با توجه به این که متغیر تحصیلات در سطح مقیاس رتبه‌ای، و متغیر ملاک میزان انسجام خانواده، در سطح مقیاس فاصله‌ای، سنجیده می‌شود. بنابراین، از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد. جدول شماره (۷)، مربوط به این آزمون برای خانواده‌های مورد مطالعه این تحقیق ارائه شده است که، نتایج آن نشان می‌دهد، میزان انسجام خانواده بر حسب تحصیلات خانواده‌ها با سطح معنی‌داری (۰/۰۰۴)، متفاوت می‌باشد، بنابراین، این فرضیه تایید می‌گردد. برای مشخص شدن بیشترین و کمترین تفاوت میانگین انسجام خانواده در بین خانواده‌ها با تحصیلات متفاوت آزمون LSD نشان می‌دهد که کمترین میزان تفاوت میانگین‌ها بین خانواده‌ها با تحصیلات ابتدایی و راهنمایی و بیشترین تفاوت میانگین انسجام خانواده در بین خانواده‌ها با تحصیلات بی‌سواد و فوق‌لیسانس و بالاتر می‌باشد.

جدول شماره (۷): آزمون تفاوت میانگین انجام خانواده بر حسب تحصیلات خانواده‌ها

آماره F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	جمع مجذورات	سطح معنی داری
۳/۶۱۱	۱۰۶/۵۲۹	۵	۵۳۲/۶۴۴	۰۰۴
-	۲۹/۴۹۸	۳۷۲	۵۳۹۸/۱۲۸	-
-	-	۳۷۷	۵۹۳۰/۷۷۲	-

معنی داری	انحراف معیار	اختلاف میانگین (I-J)	تحصیلات (J)	تحصیلات (I)	سطح اطمینان ۹۵٪	
					بیشترین حد	کمترین حد
۰۰۱۷	۰۰۱۷	۰۰۱۷	ابتدایی	ابتدایی	-۲/۰۲۷۲	-۲/۰۱۴
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	راهنمایی	بی سواد	-۳/۹۱۹۸	-۲/۱۰۵۰
۰۰۰۲	۰۰۰۲	۰۰۰۲	دیپلم	بی سواد	-۱/۹۲۶۵	-۴/۵۶۲
۰۰۲۴	۰۰۲۴	۰۰۲۴	لیسانس	بی سواد	-۱/۷۹۹۰	-۱/۲۶۷
۰۰۰۶	۰۰۰۶	۰۰۰۶	فوق لیسانس و بالاتر	بی سواد	-۲/۷۱۴۹	-۴/۶۶۰
۰۰۱۷	۰۰۱۷	۰۰۱۷	ابتدایی	ابتدایی	۲/۰۱۴	۲/۰۲۷۲
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	راهنمایی	ابتدایی	-۲/۸۲۱۲	-۲/۹۷۵۰
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	بی سواد	راهنمایی	۲/۱۰۵۰	۳/۹۱۹۸
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	ابتدایی	راهنمایی	۰/۹۷۵۰	۲/۸۲۱۲
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	دیپلم	راهنمایی	۱/۰۷۳۲	۲/۵۶۸۹
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	فوق دیپلم	راهنمایی	۱/۶۷۴۴	۳/۷۴۰۹
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	لیسانس	راهنمایی	۱/۲۰۲۳	۲/۸۹۶۸
۰۰۱۴	۰۰۱۴	۰۰۱۴	فوق لیسانس و بالاتر	راهنمایی	۲/۸۹۲	۲/۵۵۴۷
۰۰۰۲	۰۰۰۲	۰۰۰۲	بی سواد	دیپلم	۴/۵۶۲	۱/۹۲۶۵
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	راهنمایی	دیپلم	-۲/۵۶۸۹	-۱/۰۷۳۲
۰۰۰۰	۰۰۰۰	۰۰۰۰	راهنمایی	دیپلم	-۳/۷۴۰۹	-۱/۶۷۴۴
۰۰۴۰	۰۰۴۰	۰۰۴۰	فوق لیسانس و بالاتر	دیپلم	-۲/۵۱۴۰	-۲/۰۵۷۴

* تفاوت میانگین در سطح ۰۰۵ معنی دار می‌باشد.

بررسی تفاوت میزان استفاده از شبکه‌های مجازی بر حسب جنسیت بین خانواده‌ها

در بررسی فرضیه هفتم، با توجه به فاصله‌ای بودن مقیاس متغیر میزان استفاده از شبکه‌های مجازی، و اسمی بودن مقیاس متغیر جنسیت، از آزمون تی تست دو گروه مستقل استفاده شد که نتایج جدول شماره (۸) نشان می‌دهد که در بررسی تفاوت میانگین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی بر حسب جنسیت والدین و فرزندان خانواده‌های مورد مطالعه این تحقیق، با توجه به سطح معنی داری (۰/۱۷۵) برای والدین و (۰/۰۸۳) برای فرزندان تفاوت معنی داری بین زنان و مردان از لحاظ میزان استفاده از شبکه‌های مجازی وجود ندارد.

جدول شماره (۸): آزمون تفاوت میانگین و یکنواختی واریانس‌های استفاده از شبکه‌های مجازی به تفکیک جنسیت والدین و فرزندان

آزمون تی تست		آزمون لون	
برای بررسی میانگین‌ها		برای بررسی واریانس‌ها	
تفاوت انحراف	اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	آماره F
۹۰۹۶۸	۲/۳۱۱۵۰	۲/۵۴۱	۰/۰۱۲
۹۲۸۹۷	۲/۳۱۱۵۰	۲/۴۸۸	۰/۰۲۲

با توجه به موارد مذکور، اکنون به تحلیل و تبیین نتایج مدل رگرسیونی می‌پردازیم.

جدول شماره (۹): جدول خلاصه شده ضریب تعیین متغیر ملاک میزان انسجام خانواده

خطای معیار برآورد	ضریب تعیین خالص	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه	مدل
۷/۳۵۰۶۵	۰/۱۰۲	۰/۲۳۹	۰/۵۴۵	۱

جدول شماره (۹) خلاصه مدل رگرسیون متغیر وابسته میزان انسجام خانواده را گزارش می‌کند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود ضریب تعیین ۰/۲۳۹. نشان دهنده این است که ۲۳ درصد از واریانس متغیر ملاک (انسجام خانواده) توسط متغیرهای وارد شده به مدل تبیین و پیش‌بینی می‌شود و بقیه درصدها به عوامل خارج از این تحقیق مربوط می‌شود.

جدول شماره (۱۰): ضرایب رگرسیونی متغیر ملاک میزان انسجام خانواده

درجه معنی‌داری	T	ضرایب استاندارد		مدل
		ضرایب غیر استاندارد	ضرایب استاندارد	
		بتا	خطای معیار	B
۰/۰۰۰	۱۳/۳۵۷	---	۳/۶۰۵	۴۸/۱۴۹ (مقدار ثابت)
۰/۰۰۰	-۲/۱۰۶	-۰/۴۳۷	۰/۱۰۹	-۰/۴۳۰ شبکه‌های مجازی
۰/۰۳۶	۳/۹۱۸	۰/۲۳۴	۰/۰۷۸	۰/۳۰۶ تحصیلات

در جدول شماره (۱۰)، مقدار بتا، تی و سطح معنی‌داری هر یک از مدل‌ها نشان داده شده است. ضرایب بتای استاندارد شده، ارزیابی سهم هر یک از متغیرها در مدل اندازه‌ای را ارائه می‌دهد. بدین ترتیب که بعد از آن که دو متغیر، میزان استفاده از شبکه‌های مجازی و تحصیلات، به ترتیب با بتای (-۰/۴۳۷) و (۰/۲۳۴) در تبیین و پیش‌بینی متغیر ملاک انسجام خانواده بیشترین تاثیر را دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

جهت آزمون رابطه استفاده از شبکه‌های مجازی با میزان انسجام خانواده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتیجه نشان داد رابطه معنی‌دار و معکوس بین دو متغیر وجود دارد. به عبارتی استفاده بیشتر از شبکه‌های مجازی باعث پایین آمدن انسجام خانواده‌های شهر نرده می‌شود. یافته‌های تحقیق با نتایج تحقیق صفرشالی همسو می‌باشد. چرا که نشان داد که در مجموع ساختار خانواده‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده نمی‌کنند استحكام بیشتری دارند. نتیجه مقایسه رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان با ساختار خانواده قبل و بعد از کنترل آماری نشان داد که در هر دو مرحله رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان با ساختار خانواده رابطه معکوس و ضعیف می‌باشد. آن گونه که نظریه کلی و ولخارت در مورد تأثیر گروه می‌گوید هر چه کاربر اینترنتی احساس کند که در محیط اینترنت بیشتر مورد پذیرش واقع می‌شود احتمالاً باعث خواهد شد که بر ارزش‌های خانواده مؤثر واقع شود و همچنین هر چه کاربران بیشتر وارد بحث و مناظره گروهی شوند احتمالاً باعث مطرح کردن موضوعات خود با محیط‌های تعاملی اینترنت می‌شوند و کمتر مسائل خود را با خانواده مطرح می‌کنند و باعث کم اهمیت شدن ارزش‌های خانواده نزد فرد می‌شود تحقیق ما نیز نشان داد که حضور بیشتر در فضای مجازی باعث از هم گسستن انسجام خانواده می‌شود.

برای بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی و میزان مطلوبیت مناسبات خانوادگی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نشان داد رابطه معنی‌دار بین دو متغیر وجود ندارد. بر مبنای رویکرد استفاده و رضامندی، مخاطبان مصرف‌کنندگان فعال رسانه‌ها هستند. این رویکرد از آن رو مخاطب را فعال می‌بیند که معتقد است مخاطبان به دنبال رضامندی هستند و باور دارند که استفاده آن‌ها از رسانه‌ها، رضامندی مورد نظرشان را فراهم خواهد نمود. همچنین مشارکت فعالانه مخاطب با رسانه بر رضامندی حاصل شده و رفتار رسانه‌ای اثر می‌گذارد و به طور کلی دو نوع استفاده از رسانه اتفاق می‌افتد: یکی هدفمند و دیگری غیر هدفمند. استفاده هدفمند از رسانه برای کسب اطلاع یا به دلایل دیگر مبتنی بر هدف است. در حالی که استفاده غیر هدفمند نشان دهنده استفاده از رسانه، بیشتر به صورت عادت و برای پر کردن وقت یا برای سرگرمی است.

در استفاده هدفمند، قصد قبلی و انتخاب دخیل است. در حالی که در استفاده غیر هدفمند، پیام‌گیر، هدف خاصی را دنبال نمی‌کند. هم‌چنان که تحقیق ما نشان داد بیشتر خانواده‌ها از گروه‌های سرگرمی و دوستانه استفاده می‌کنند و به دنبال رضامندی به شکل غیر هدفمند هستند. برای همین است که میزان استفاده از شبکه‌های مجازی (سرگرمی) با مناسبات خانوادگی رابطه‌ای نداشته است. چرا که خانواده هدف خاصی را در مصرف شبکه‌های مجازی دنبال نمی‌کردند.

برای بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی و میزان مطلوبیت روابط زناشویی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج نشان داد بین دو متغیر رابطه معنی‌دار و معکوس وجود دارد. به عبارتی استفاده بیشتر از شبکه‌های مجازی موجب افت مطلوبیت روابط زناشویی در بین خانواده‌های شهر نرده شده است. دی فلور و بال روکیچ در الگوی خویش درباره وابستگی به رسانه‌ها بر این باورند که شرط مهم برای بروز اثرات، میزان وابستگی به بعضی رسانه‌های ارتباطی است، مجرای که مردم برای به دست آوردن اطلاعات مهم نسبت به آن احساس وابستگی می‌کنند، توان بیشتری برای ایجاد اثرات دارد، تا مجرای که تفاوتی با مجاری دیگر ندارد و اطلاعاتی که فراهم می‌کند فاقد اهمیت است. در واقع استفاده و وابستگی به تلگرام از سوی خانواده‌ها باعث بروز اثرات آن یعنی کاهش مطلوبیت روابط زناشویی شده است.

برای بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی و میزان مطلوبیت روابط فرزندان و والدین از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتیجه نشان داد رابطه معنی‌دار و معکوس وجود دارد. نتیجه فرضیه با نتایج تحقیق صفری شالی همسو می‌باشد. السون مدل خود را در مورد خانواده بر اساس تئوری سیستمی مطرح نمود، وی خانواده را در قالب سه بعد بررسی می‌نماید: الف) انسجام خانوادگی، ب) انعطاف‌پذیری خانواده، ج) ارتباطات در خانواده. وی بعد ارتباط در خانواده را کلید اصلی یک خانواده خوب یا از هم پاشیده می‌داند و از نظر او دو ویژگی ارتباطات در خانواده عبارت‌اند از: ارتباط مثبت و قدردانی و محبت.

بررسی تفاوت میزان انسجام خانواده بر حسب نوع فعالیت در شبکه‌های مجازی با آزمون تحلیل واریانس نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دو متغیر وجود ندارد. والد‌ها در تئوری ارتباط جمعی از فرار بودن محتوای ارتباطی صحبت می‌کند، عاملی که احتمال تحصیل اثرات را کاهش می‌دهد. او معتقد است، «اثرات دراز مدت بیش از اثرات کوتاه مدت مورد توجه قرار می‌گیرد و یا به نوعی اگر از یک پیام به طور طولانی مدت استفاده شود تأثیر آن پیام بیشتر است. کلاپر علاوه بر تکرار پیام، مدت زمان پیام را نیز در نظر می‌گیرد تا برنامه بتواند بالاترین اثر ممکن را داشته باشد. شاید بتوان گفت که تک بعدی بودن استفاده از شبکه‌های مجازی از سوی خانواده و مصرف نامستمر باعث شده است که لطمه‌ای به انسجام خانواده وارد نشود، به عبارتی به قول والد‌ها محتوای ارتباطی خانواده به جهت فرار بودن، نقشی در شکننده‌تر شدن انسجام خانواده ندارند.

در بررسی تفاوت میزان استفاده از شبکه‌های مجازی بر حسب جنسیت فرزندان و والدین خانواده‌های شهر نرده نتایج آزمون تی‌تست دو گروه مستقل نشان داد که تفاوت معنی‌داری از نظر استفاده از شبکه‌های مجازی وجود ندارد. نتایج این فرضیه نیز با تحقیق زنجانی‌زاده و جوادی ناهمسو می‌باشد چرا که دختران بیشتر از پسران بر غیر مستحکم کردن ارزش‌های خانواده از سوی اینترنت اعتقاد داشتند. نظریه (برجسته سازی) یکی از شیوه‌هایی است که از طریق آن رسانه‌های ارتباط جمعی می‌توانند در عامه مردم تأثیر

بگذارند. برجسته‌سازی به معنای آن است که رسانه‌های خبری با ارائه خبرها، موضوعاتی را که عامه راجع به آن‌ها می‌اندیشند، تعیین می‌نمایند. مطابق با این نظریه شبکه‌های اجتماعی بر هر دو جنسیت والدین و فرزندان تاثیرگذار است و همه آن‌ها از شبکه‌های مجازی استفاده می‌کنند و تفاوتی در میزان استفاده زنان و مردان وجود ندارد.

پیشنهادها

با توجه به یافته‌های تحقیق پیشنهاد می‌شود:

- با توجه به نتایج تحقیق مبنی بر استفاده بیشتر والدین نسبت به فرزندان خود از شبکه‌های مجازی و رابطه آن با انسجام خانواده‌ها تاکید می‌شود والدین وقت مناسب و تعیین شده برای شبکه‌های مجازی و همچنین وقت بیشتری را برای شنیدن صحبت‌ها و مشکلات فرزندان خود بگذارند تا بدین صورت زنگ خطری که برای انسجام خانواده‌ها به صدا در آمده تبدیل به مسئله و آسیبی جبران‌ناپذیر نشود.
- با توجه به نتایج تحقیق مبنی بر این که بالا رفتن میزان استفاده از شبکه‌های مجازی باعث کمتر شدن مطلوبیت روابط زناشویی می‌شود علیرغم این که خود، والدین خانواده هستند و اشاره شد که میزان استفاده آن‌ها نسبت به فرزندان خود بیشتر است توصیه می‌شود از میزان استفاده خود از شبکه‌های مجازی بکاهند و بیشتر مسائل خود را نه در فضای مجازی بلکه بین خود حل کنند تا هم موجب آرامش فرزندان خود در خانواده شوند و هم در تربیت نسل آینده زناشویی قدم‌های موثری بردارند.
- نتیجه تحقیق این چنین شد که میزان انسجام خانواده در خانواده‌هایی که تحصیلات آن‌ها پایین‌تر است کمتر است و این مسئله یعنی پایین بودن تحصیلات یکی از محدودیت‌های تحقیق ما نیز بود توصیه می‌شود فرزندان یا یکی از والدین که تحصیلات بالا دارند از مضرات و لطمه‌هایی که استفاده بیش از حد شبکه‌های مجازی به نهاد خانواده می‌زند گوش‌دهایی بکنند و تاکید کنند که خانواده با انسجام خانواده‌ای است که بیشتر وقت خود را در کنار خانواده و دور هم بودن بگذرانند.

منابع

- ارمکی آزاد، تقی؛ و امامی، یحیی. (۱۳۸۳). تکوین حوزه عمومی و گفتگوی عقلانی. **مجله جامعه‌شناسی ایران**. دوره پنجم شماره ۱، بهار.
- ازکیا، مصطفی. (۱۳۸۰). **جامعه‌شناسی توسعه**. تهران: نشر کلمه.
- اسدی، عباس. (۱۳۹۳). گرایش دانشجویان به رسانه‌ها با تاکید بر شبکه‌های ماهواره‌ای و سنجش پیامدهای آن. **مجله فرهنگ در دانشگاه اسلامی**. سال ۴، شماره ۳، پاییز.
- اسلامی، مروارید. (۱۳۹۲). **بررسی شبکه‌های اجتماعی و تاثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی**. تاریخ دسترسی: <http://nopadid.mcls.gov.ir/Maghalat/1393/4/14>
- استیون، وایت. (۱۳۸۰). **خرد، عدالت و نوگرایی**. ترجمه: محمد، حریری اکبری. تهران: قطره.
- اسلوین، جیمز. (۱۳۸۰). **اینترنت و جامعه**. ترجمه: عباس، گلیگوری. تهران: انتشارات کتابدار.
- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۷۳). **تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی**. ترجمه: مریم، وتر. تهران: انتشارات کویر.

بلالی، اسماعیل؛ و بابایی، ناهید. (۱۳۹۳). بررسی عوامل اجتماعی تاثیرگذار بر انسجام خانوادگی در شهر همدان. **فصلنامه دانش انتظامی همدان**. سال اول، شماره دوم، پاییز.

پستمن، نیل. (۱۳۸۴). **زندگی در غیس، مردن در خوشی**. ترجمه: صادق، طباطبایی. تهران: انتشارات اطلاعات.

پیوزی، مایکل. (۱۳۷۹). **یورگن هابرماس**. ترجمه: احمد، تدین. نشر هرمس.

جمشیدی، بهنام؛ رزمی، محمدرضا؛ حقیقت، شهرام؛ و سامانی، سیامک. (۱۳۸۷). رابطه انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده با ابعاد کمال‌گرایی، **مجله روانپزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران**. سال چهاردهم، شماره ۲، تابستان.

زنجانی‌زاده، هما؛ و جوادی، علی محمد. (۱۳۸۳). بررسی تاثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده، **مجله جامعه‌شناسی ایران**. شماره ۲۲. شکری نمین، شیدا؛ و حاجبانی، ابراهیم. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی (فیس‌بوک) بر سبک زندگی جوانان. **مجله مدیریت فرهنگی**. سال ۸، شماره ۲۶، زمستان.

کاظمی‌پور، شهلا. (۱۳۸۰). خواست و مصلحت مخاطبان و چگونگی برقرار کردن ارتباط منطقی بین آن‌ها، **مجله پژوهش و سنجش**. شماره ۲۶.

کوهن، آلبرت. (۱۳۷۸). **تغییر نگرش و تاثیر اجتماعی**. ترجمه: علیرضا، کلدی. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی.

گوتنر، بری. (۱۳۸۴). **روش‌های تحقیق رسانه‌ای**. ترجمه: م، نیکو. تهران: اداره کل پژوهش سیما.

مرکز آمار ایران. (۱۳۹۰). **سرشماری نفوس و مسکن سال**.

مزیدی شرف‌آبادی، محمدرضا؛ مرتضوی، محمودرضا؛ و افشانی، سیدعلیرضا. (۱۳۹۳). مقایسه نگرش افراد مطلقه و متاهل پیرامون نقش ماهواره در انسجام خانواده. **فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان**. سال ۴، شماره ۱۳، بهار، صص ۱۴۴-۱۳۳.

نظری، مینا. (۱۳۹۰). **نقش برنامه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای در معرفی سبک زندگی به جامعه قومی (مطالعه موردی شهر تبریز)**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی تهران.

نوری، اعظم. (۱۳۸۹). عوامل تحکیم و استحکام خانواده، **مجله طهورا (فصلنامه‌ای در عرصه مطالعات زنان و خانواده)**. شماره ۷، پاییز و زمستان، صص ۱۷۸-۱۴۵.

ویندال، سون؛ سیگنایزر، بنو؛ و اولسون، جین. (۱۳۷۶). **کاربرد نظریه‌های ارتباطات**. ترجمه: علیرضا، دهقان. مرکز مطالعات و رسانه‌ها.

Barber Brian, K & Buehler, Cheryl. (۱۹۹۱). "Family cohesion and Enmeshment: Different constructs, Different Effects", **Journal of marriage and the family**. vol. ۸۵, may. P.p: ۳۳۱-۳۳۳.

Lauer, Ropert, H. (۱۹۹۵). **Social Problems and the Quality of Life**. New York: Mcgraw-Hill.

Werner, K. H., Goldin., P. R, Ball., T. M, Heimberg., R. G & Gross, J, J. (۲۰۱۱). Assessing Emotion Regulation in Social Anxiety Disorder: The Emotion Regulation Interview. **J Psychopathol Behav Assess**. ۳۳, P.p: ۳۴۶-۳۵۴.